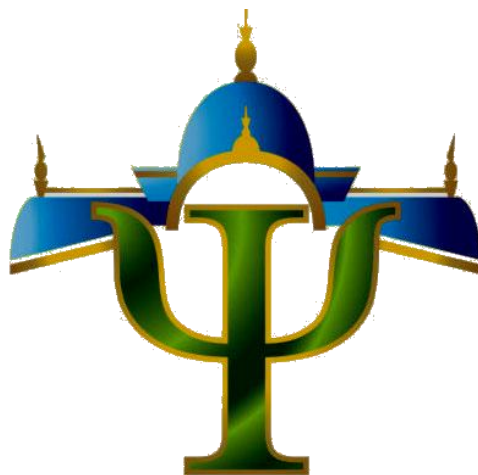

Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Навчально-методичний центр психологічної служби

Психологічна служба системи освіти Сумської області

*25-річчю психологічної служби
системи освіти присвячується*

Суми – 2016

Психологічна служба системи освіти Сумської області. / [Марухина І.В., Гавриленко С.О., Кондратенко Л.О., Растроста Г.Б.]: – Суми, 2016. – 28 с.

У підготовленому за звітними матеріалами управлінь (відділів) освіти (освіти і науки, освіти, молоді та спорту) райдержадміністрацій, міських рад, міськвиконкомів ювілейному збірнику надано інформацію про становлення та розвиток психологічної служби системи освіти Сумської області, виконання поставлених перед практичними психологами, соціальними педагогами завдань, визначено перспективи подальшого розвитку служби.

Для управлінь (відділів) освіти (освіти і науки, освіти, молоді та спорту) райдержадміністрацій, міських рад, міськвиконкомів, методистів із психологічної служби, керівників навчальних закладів, практичних психологів та соціальних педагогів.

Відповідальні за випуск:

Нікітін Ю.О., ректор Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Марухина І.В., завідувач навчально-методичного центру психологічної служби Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Шановні працівники психологічної служби!

У 2016 році відзначено 25-річчя психологічної служби системи освіти України. За чверть століття вона успішно пройшла етапи становлення, розкриття власних можливостей, пошуку найоптимальніших форм та методів психологічної допомоги.

У полі зору фахівців служби – актуальні питання як кожної особистості окремо, так і системи вітчизняної освіти в цілому. Це і захист психічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу, підвищення їх психологічної культури, упровадження інклюзивного навчання; підтримка сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; допомога дітям із родин вимушено переміщених осіб, профілактика торгівлі дітьми, жорстокості та насильства в дитячих колективах.

Практичні психологи, соціальні педагоги, методисти психологічної служби Сумщини – справжні творці сприятливих соціальних та психологічних умов для формування і виховання особистості. Координатором психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу у закладах освіти області є навчально-методичний центр психологічної служби Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

За час функціонування психологічної служби області створено міжрегіональні методичні об'єднання практичних психологів дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, започатковано обласні конкурси «Кращий психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів» та «Кращий працівник психологічної служби». Успішно проведено Всеукраїнський науково-практичний семінар «Психологічний супровід сільської школи». Щороку обласний Психологічний Форум скликає представників психологічних служб системи освіти районів і міст для обговорення актуальних питань та перспектив розвитку. Реалізовано суспільний проект «Будуємо культуру миру разом». З метою підвищення психологічної культури учнів, уперше в Україні, започатковано та два роки поспіль діє обласний дистанційний проект «Мій світ психології», до участі в ньому залучаються учні 9-11 класів, кількість яких щороку зростає.

Сумщина першою в Україні започаткувала роботу мобільних соціально-психологічних пунктів освітніх округів, що сприяло розширенню мережі закладів, охоплених психологічним супроводом та соціально-педагогічним патронатом.

Неможливо перелічити всі здобутки психологічної служби, оцінити роль її працівників у становленні особистості, максимальній реалізації потенціалу кожного вихованця, учня, студента, створенні гармонійного освітнього простору.

Щира вдячність вам, шановні майстри своєї справи, за внесок кожного із вас у розбудову освіти. Плідної вам подальшої праці, творчих успіхів, снаги, невичерпної енергії та оптимізму. Нехай кожен день дарує вам радість спілкування зі своїми вихованцями, колегами, усіма тими, хто причетний до благородної справи навчання і виховання юного покоління.

Міцного вам здоров'я, душевного комфорту, світлого і мирного майбуття.

З повагою

Директор Департаменту освіти і науки
Сумської обласної державної адміністрації

Олена Попова

Нікітін Юрій Олександрович,
ректор Сумського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
доктор історичних наук, доцент

Шановні колеги!

Психологічна служба системи освіти святкує своє перше 25-річчя. Багато це чи мало? Якщо порівнювати з найдавнішими професіями лікаря чи педагога – зовсім мало. Якщо ж зі спеціальностями «логістик», «кризис-менеджер», «мерчендайзер», то виходить досить солідний вік. Але в будь-якому випадку 25 – це гідний вік, протягом якого психологічна служба виросла настільки, що здатна відповісти собі та суспільству на головне питання «Хто ми? Які ми?».

Забезпечуючи розвиваючий характер освіти, спеціалісти психологічної служби Сумщини долучаються сьогодні до вирішення найактуальніших соціально-значущих проблем учнів, педагогів, школи й освіти в цілому, допомагають педагогічним працівникам, батькам створити гармонійний та комфортний освітній простір, що сприяє розвитку та максимальній реалізації особистісного потенціалу кожного вихованця, учня, студента.

Щира вдячність практичним психологам, соціальним педагогам, методистам із психологічної служби за вагомий внесок у розбудову освіти, а значить, і держави! Щасливих вам доріг і світлих горизонтів, відчутного «зворотного зв'язку», заряду енергії на майбуття!

ЯК УСЕ ПОЧИНАЛОСЯ...

Системна робота зі створення психологічної служби системи освіти України розпочалася з 1991 року, коли в Інституті психології ім. Г.С. Костюка АПН України було створено новий підрозділ – Центр психологічної служби в системі народної освіти. На сьогодні це потужний Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, що забезпечує організаційний та методичний супровід діяльності спеціалістів служби, координує їх роботу. Очолює центр наш земляк – доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки Панок Віталій Григорович.

Панок Віталій Григорович,
доктор психологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки

Шановні колеги!

Освітнянська громадськість відзначає чверть століття заснування психологічної служби системи освіти України. Сьогодні необхідно визнати, що створення і функціонування психологічної служби є одним з найуспішніших проєктів реформування освітньої галузі.

У часи, коли служба тільки створювалася, коли визначалися перспективи, будувалися плани, вивірялися стратегії розвитку служби, було сформульовано основний принцип її функціонування: психологічна служба, на противагу багатьом іншим реформам, має не насаджуватися «зверху», а виростати «знизу» – йти від школи, дошкільного закладу; учні, учителі, батьки, адміністрація навчального закладу мають відчутти допомогу психолога і соціального педагога, побачити користь від їх роботи. Тільки так психологічна служба може стати органічним структурним елементом педагогічного колективу, посередником між усіма тими, хто навчає і навчається. Цей принцип є актуальним і в наш час.

Психологічна служба за роки свого існування довела свою необхідність для всіх учасників навчально-виховного процесу – учнів, учителів і батьків. За оперативними даними, загальна чисельність працівників служби у 2015-2016 навчальному році склала понад 22600 фахівців, серед яких 14780 – практичні психологи, 7054 – соціальні педагоги, 782 – методисти. Незважаючи на складну економічну і політичну ситуацію, майже в половині областей спостерігається, хоч і невеличке, але – збільшення чисельності фахівців. До числа таких областей належить і наша Сумщина. Такі показники свідчать про натхненну і кропітку роботу керівництва освітою області, методистів і працівників різних рівнів управління освітою щодо збереження кадрового потенціалу психологічної служби.

Нові соціальні і фінансові умови вимагають від усіх нас ще більш ефективної роботи на всіх рівнях – управлінському, методичному, практичному. До традиційних видів роботи працівників служби долучаються й наступні: надання допомоги дітям і сім'ям учасників АТО, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, психологічний супровід інклюзивного навчання, забезпечення збереження і розвитку служби в умовах децентралізації, психологічне забезпечення патріотичного виховання, профілактика конфліктів, формування толерантності і гуманізму в міжособових відносинах усіх учасників навчально-виховного процесу. Тож від працівників психологічної служби необхідно очікувати підвищення ефективності надання допомоги всім категоріям учасників навчально-виховного процесу, високого професіоналізму і відповідальності.

Творчого натхнення, здоров'я і щастя всім нам, тримаймося разом!

З повагою і вдячністю директор Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи В.Г. Панок.

Історія становлення психологічної служби в нашій області безпосередньо пов'язана з іменем Живодьора Володимира Федоровича. Адже займаючи на той час посаду начальника управління освіти Сумської обласної державної адміністрації, саме він ініціював та всіляко підтримував розвиток психологічної служби в освітянській галузі.

Живодьор Володимир Федорович,
начальник управління освіти
Сумської обласної державної адміністрації
(1992 – 1999 роки)

На початку дев'яностих років, коли було прийнято рішення про створення психологічної служби, мною було ініційовано підготовку психологів системи освіти на базі Сумського державного педагогічного інституту імені А.С.Макаренка. Перший набір здійснено у 1991 році. Це були 30 педагогів, які протягом одного року навчалися за спеціальністю «психолог освіти». У наступні роки кількість тих, хто хотів здобути нову на той час професію, було збільшено до 60 осіб.

Для організації діяльності практичних психологів у 1993 році при управлінні освіти облдержадміністрації створено Обласну психологічну службу, яка на час створення складалася з 2 осіб: Самбура Леоніда Васильовича, керівника служби, та Верем'юк Тетяни Олександрівни, методиста.

Мені приємно бачити, як розвивається психологічна служба. Завжди вважав і вважаю, що роль практичних психологів є визначальною в діяльності сучасних закладів освіти. А тому, перебуваючи на посаді начальника обласного управління освіти, усіляко підтримував службу. У середині 90-х років, коли по всій Україні прокотилася хвиля скорочень практичних психологів, ми було єдиною областю, де не було скорочено жодного фахівця.

Відзначаючи ювілейну дату, бажаю спеціалістам психологічної служби, усім, хто причетний до її розвитку, міцного здоров'я, щиро розділеної радості, безхмарних, мирних та благословених днів, творчої наснаги у професійній діяльності.

Нехай вам допомагає та додає натхнення розуміння й підтримка колег-однодумців, а також інших педагогічних працівників на всіх рівнях функціонування системи освіти!

Бажаю вам щоденно з гарним настроєм та бажанням іти на роботу і приємним відчуттям задоволеності від зробленого повертатись додому. Збагачайте й розвивайте свій потенціал, будьте щедрими сіячами на психологічних просторах!

Самбур Леонід Васильович,
завідувач Обласної психологічної служби
при управлінні освіти Сумської обласної державної
адміністрації (1993 – 1999 роки)

Після створення Обласної психологічної служби як організаційно-координаційного та методичного центру перед нею постало декілька важливих завдань: 1) створення чіткої управлінської структури, без якої неможливе існування і розвиток психологічної служби взагалі; 2) інтенсивна підготовка психологів для навчально-виховних закладів області; 3) забезпечення практичних психологів діагностичним, методичним та іншим інструментарієм; 4) широка популяризація можливостей практичної психології в педагогічній роботі; 5) перманентне навчання практичних психологів шляхом проведення семінарів, тренінгів, майстер-класів тощо. За 3-4 роки зусиллями методистів Обласної психологічної служби при сприянні методистів-психологів районів та міст області ці завдання в основному було виконано.

Авторитету і значимості Обласної психологічної служби (у 1997 році перейменована в обласний центр практичної психології) додавало і те, що вона з початку існування не самоізолювалася на своїх проблемах, а активно брала участь у планових заходах управління освіти, зокрема, фронтальних перевірок навчально-виховних закладів, підготовці питань на колегію управління освіти, висвітленні роботи психологічної служби в наказах, тестуванні дитячих та педагогічних колективів.

Крім цього, методисти ініціювали випуск методичного збірника «Психологічний вісник», що виходив з 1994 року до 1999 року; підготували до друку значну кількість методичних рекомендацій, поширювали досвід практичних психологів у педагогічних та психологічних виданнях.

Певним підсумком досягнень психологічної служби області стала перша науково-практична конференція (1998 рік), де було продемонстровано кращі зразки діяльності психологів області, накреслено подальші кроки в розвитку психологічної служби.

Перші практичні психологи з'явилися в закладах освіти області наприкінці 80-х – початку 90-х років минулого століття. Більшість із них і сьогодні щоденно приходять на допомогу дітям та дорослим, використовує багатий досвід і професійні знання в подоланні конфліктів, життєвих труднощів, допомагає розкрити здібності, усвідомити життєві потреби та цілі.

Звоновська Олена Іванівна,
практичний психолог Лебединської
спеціалізованої школи I-III ст. № 7

Практичним психологом я стала не відразу, але, як кажуть у народі, від власної долі не втечеш. Та все по порядку. Приїхавши у рідне місто, я не змогла знайти роботу за фахом, тож коли мені у жовтні 1990 року запропонували змінити професію, я без вагань погодилася. Доля звела мене з чудовою людиною Кубраком В.І., який на той час працював директором школи, і який, випереджаючи час, ініціював у рамках експерименту з диференційованого навчання введення у школі посади психолога. І я стала таким психологом, але без відповідної освіти. Це були дивовижні часи! Половина моїх знайомих лякалася самого цього слова – «психолог». Друга половина сміялася, почувши його...

Через рік я знову стала студенткою спеціального факультету практичної психології Сумського педагогічного інституту ім. А.С.Макаренка. У червні 1992 року відбувся перший випуск практичних психологів у нашій області.

Починалося все з малого. Особисто для мене це був похід у незвідане, адже не було ні відповідної літератури, ні досвіду. Планувала роботу «навпомацки». Необхідно було бути великим оптимістом, щоб рухатися вперед. У перші роки перебування на посаді практичного психолога, доки проходило моє становлення як фахівця, я чітко розуміла, що ніхто, окрім мене самої, не допоможе мені пов'язати теорію з практикою. Це повинна зробити я сама, виходячи із власних знань, досвіду, що набувався з педагогічної інтуїції. І ще зрозуміла одну річ – не зможу працювати практичним психологом, якщо в основу своєї діяльності не покладу самоосвіту, цілеспрямовану роботу, направлену на саморозвиток і самовдосконалення. Велику допомогу на той момент нам, починаючим психологам, надавав обласний центр практичної психології. Журнал «Психологічний вектор», методичні рекомендації – усе це давало можливість дізнатися новини з практики, познайомитися з досвідом краєвих. А під час обласних семінарів мали змогу в «живому» спілкуванні обмінятися досвідом, обговорити проблеми. Це були важкі, але напрочуд цікаві часи.

Жилякова Лариса Миколаївна,
практичний психолог Охтирської гімназії

Закінчивши Сумський державний педагогічний інститут ім. А.С. Макаренка і отримавши професію вчителя географії, я розпочала педагогічну діяльність. Викладаючи географію, протягом 5 років передавала учням свої знання про світ, у якому ми живемо. У той час мене захоплював ще один світ – внутрішній світ моїх вихованців і колег. І тому, отримавши пропозицію щодо здобуття нової, на той час ще маловідомої професії шкільного психолога, я погодилася. Минув рік нового, цікавого навчання. І зараз на згадку приходять слова з відомої пісні А. Макаренка: «Ты помнишь, как все начиналось? Все было впервые и вновь, Как строили лодки, и лодки звались: «ВЕРА», «НАДЕЖДА», «ЛЮБОВЬ»... З ВІРОЮ в науку психологію, НАДІЄЮ, що вона в єдності з педагогікою буде ефективною, і з ЛЮБОВ'Ю до дітей я розпочала свій професійний шлях у Охтирській гімназії. За 24 роки гімназія стала для мене місцем, де я народилася як психолог, зростаю, помиляюся і вдосконалююся, сумую і радію.

Згадуючи перші роки своєї роботи, хочу зазначити, що вона мала свій характер, у якійсь мірі мозаїчний. Діагностика, просвіта, корекція – окремі пазли, які ще потрібно було колись зібрати в цілісну картинку. І ми збирали їх на методичних об'єднаннях. Ішла наша професійна адаптація, знання перетворювалися у вміння. Напрацювання та набутий досвід дають можливість працювати більш упевнено та ефективно. Вимоги часу ставлять нові завдання, що потребують вирішення. Часто на цьому шляху доводиться долати безліч перешкод.

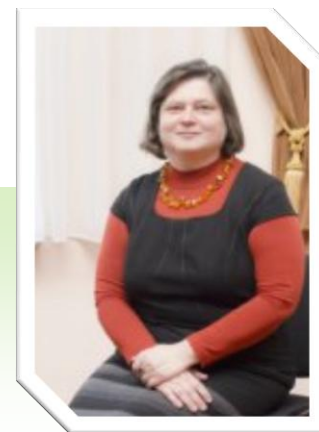
Професія психолога, безумовно, творча. Поміляються ті, хто вважає, що у психолога, як у фахівця, є готові відповіді на будь-які запитання. Це безперервний пошук. І тому важливо мати велику любов до справи, якою ти займаєшся, і віру як у власні здібності, так і у великий потенціал тих, хто поруч із тобою.

Марченко Ірина Андріївна,
практичний психолог КУ Сумська
спеціалізована школа I-III ст. № 29

*Промайнуло 22 роки,
Як я зробила перші кроки
В професії моїй єдино любимій,
Яка є на користь кожній людині.*

Пригадуючи початок професійної діяльності на ниві практичної психології, пам'ятаю себе початківцем, який, набиваючи гулі, збагачуючись певним досвідом, поступово дорослішав в очах інших, відчував внутрішню силу професіонала. Як гарно, що я була не одна. Пліч-о-пліч з колегами, практичними психологами, ми створювали психологічну службу міста. Ми разом засмучувалися від невдач і раділи найменшим досягненням. Ми товаришували, підтримували один одного, ділилися власним досвідом і напрацюваннями – закладали міцний фундамент, перевірений часом, бази міського психологічного центру. Ми спільно плекали свою шляхетну професію, наповнюючи її методично, збагачуючись емоційно!

Коробова Ольга Геннадіївна,
практичний психолог Коледжу
Сумського національного університету

По закінченню Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка у 1986 році протягом майже 30 років я працюю психологом. Коли почала працювати у м. Суми, психологічної служби ще не існувало. Доводилося самостійно розробляти план роботи, шукати форми і методи, а головне – відповідати на постійне запитання оточуючих: «Навіщо потрібна психологія, психолог взагалі?». І відповідати необхідно було не тільки словами, а, скоріше, справами, власною поведінкою.

Для мене головною метою діяльності завжди було і є збереження психологічного здоров'я людини, а професійне кредо «Не нашкодь!» згодом стало і життєво-особистим. Я вважаю себе щасливою людиною, тому що маю професію, яку обрала раз і назавжди. Дякую всім людям, колегам, які були в моєму житті, за підтримку, довіру і досвід!

Тимченко Раїса Василівна,
практичний психолог Вільшанської
загальноосвітньої школи I-III ст.
Недригайлівського району

Мої перші кроки в школі в якості психолога не були зрозумілими. Не було власного досвіду та і психологічний супровід перебував на стадії формування в системі освіти. Мабуть, на якомусь етапі професійного зростання була потреба бути захисником, консультантом для певного кола дітей. Потім відчай від безсилля проти появи масової «агітації» на телебаченні. Були консультації з дорослими: батьками, які не знали, чи ділитися про наболіле з психологом, і були незрозумілі погляди вчителів – що ж робить у школі психолог (до того ж їхня учениця), а ще власні сумніви – чи правильно думаю, роблю, говорю... А вже згодом моя робота перестала бути ситуативною, випадковою. Сформувалось бачення психологічного супроводу як у системі, так і в здійсненні тих чи інших видів роботи.

Двадцять три роки психологом... Відміряний проміжок у часі – поважний, але розум підказує: двадцять три роки – безперечно мало, і зрозуміло, не все в світі її величності науки Психології досягнуто, осмислено. І час досконалості ще десь далеко жевріє на обрії.

Березна Тетяна Валентинівна,
методист із психологічної служби
Ямпільського району
(1994 - 2011 роки)

«Уміти насолоджуватися прожитим життям – значить, жити двічі» (М.Марк)

Перефразовуючи слова улюбленого класика, можу сказати: щасливий той, хто щасливий у своїх справах. З душевним теплом та вдячністю згадую про ті 18 років, що були віддані улюбленій справі: спочатку на посаді психолога в школі, а потім – методиста-психолога у відділі освіти. Нова структура в системі освіти формувалася та утверджувалася нелегко. Багато що залежало від підтримки керівництва району. Я глибоко вдячна керівникам відділу освіти Володимирі Григоровичу Комару, Василю Яковичу Тищенку, завідувачу районного методичного кабінету Раїсі Григорівні Паламарь, які всіляко сприяли створенню та діяльності психологічної служби району. Виправдовуючи цю довіру, ми з колегами намагалися максимально наблизити психологічну допомогу в кожному навчальний заклад. А тому сідали на власні велосипеди і поспішали до школи, де на нас чекали діти, учителі. І неважливо, якою була погода. Дитяча усмішка була найвищою нагородою.

Іван Михайлович Матлахов,
начальник відділу освіти, молоді та спорту
Краснопільської райдержадміністрації

Необхідність професії практичного психолога останнім часом стала досить очевидною. Виникла вона недавно, але зуміла заявити про себе сумлінною працею людей, для яких дитина і її психологічне здоров'я є найголовнішою цінністю.

Системна робота щодо створення психологічної служби системи освіти району розпочалася з 1993 року. У цьому ж році в Краснопільській загальноосвітній школі I-III ст. з'явився перший психолог – Ломако Раїса Петрівна, яка працює і понині. Естафету продовжили Супрун Наталія Миколаївна (Хмелівська загальноосвітня школа I-III ст.) і Мікаелян Світлана Анатоліївна (Краснопільський НВК). У 1999 році було введено першу посаду соціального педагога.

Відділ освіти завжди приділяв увагу розвитку мережі психологічної служби, адже її діяльність спрямовано на допомогу іншим людям у розв'язанні ними найскладніших життєвих проблем. На кінець 2015-2016 навчального року в закладах освіти нашого району працювало 28 спеціалістів. Із них – 21 практичний психолог, 7 – соціальних педагогів. Методичний супровід фахівців здійснюється методистом з психологічної служби Скіртою Тетяною Степанівною, яка працює з 1996 року. Практичні психологи та соціальні педагоги допомагають дітям пізнавати себе, розкривати можливості і таланти, підтримують віру у власний успіх. Вони вчать робити усвідомлений вибір, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації, опановувати цінні методи пізнання, спілкування, розуміти себе та оточуючих і, як підсумок, – успішно адаптуватися в соціумі.

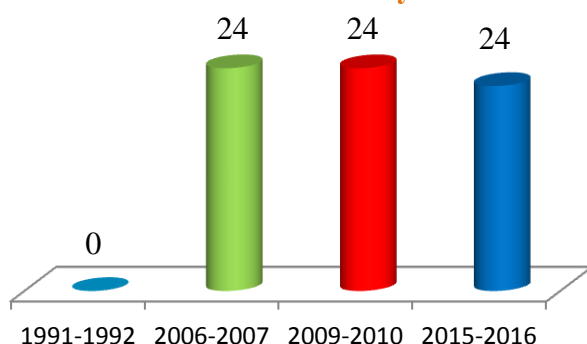
ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

25 років – це лише перша сходинка на шляху до визнання та формування авторитету і позитивного іміджу служби. Разом з тим, уже можна підбити перші підсумки, проаналізувати досягнення і визначити подальші кроки для реалізації потреб розвитку.

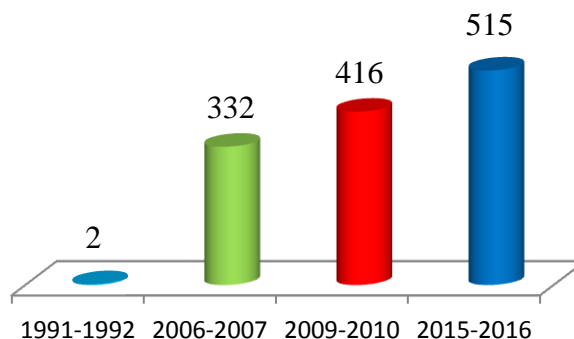
Психологічна служба Сумщини сьогодні – це цілісна, самодостатня регіональна соціально-педагогічна структура системи освіти, яка спрямована на збереження психічного і психологічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу.

Розвиток служби за посадами (в особах)

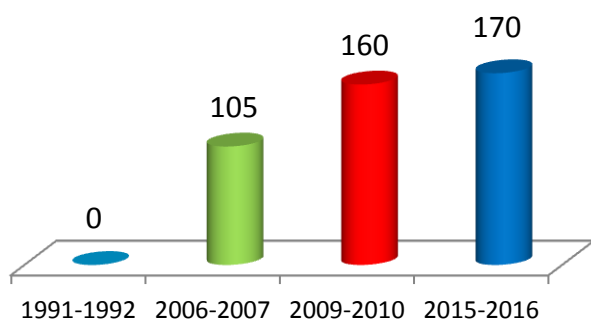
**методисти
з психологічної служби**

практичні психологи

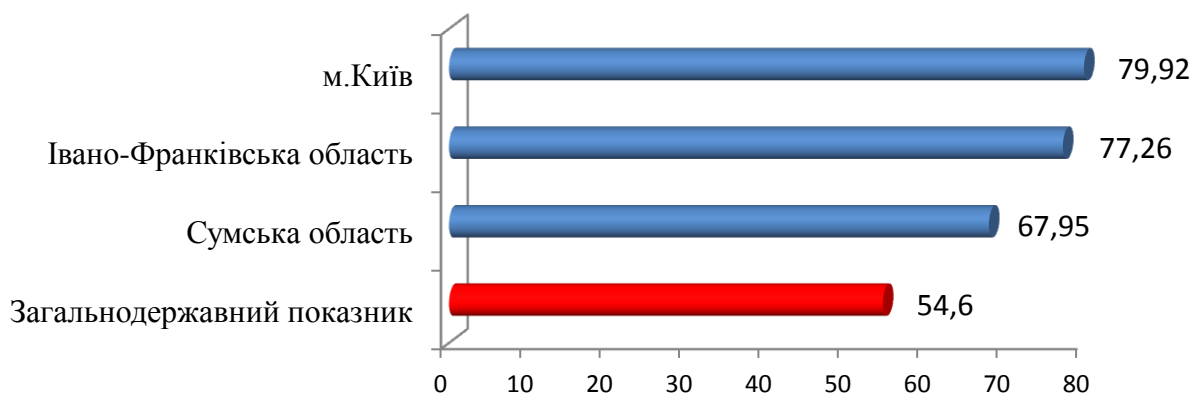
соціальні педагоги

Станом на 01.06.2016 у навчальних закладах області працюють 685 спеціалістів, що становить 67,9% від нормативної потреби (2015 рік – 66,3%). Це є третім показником по Україні (діаграма 1).

Діаграма 1

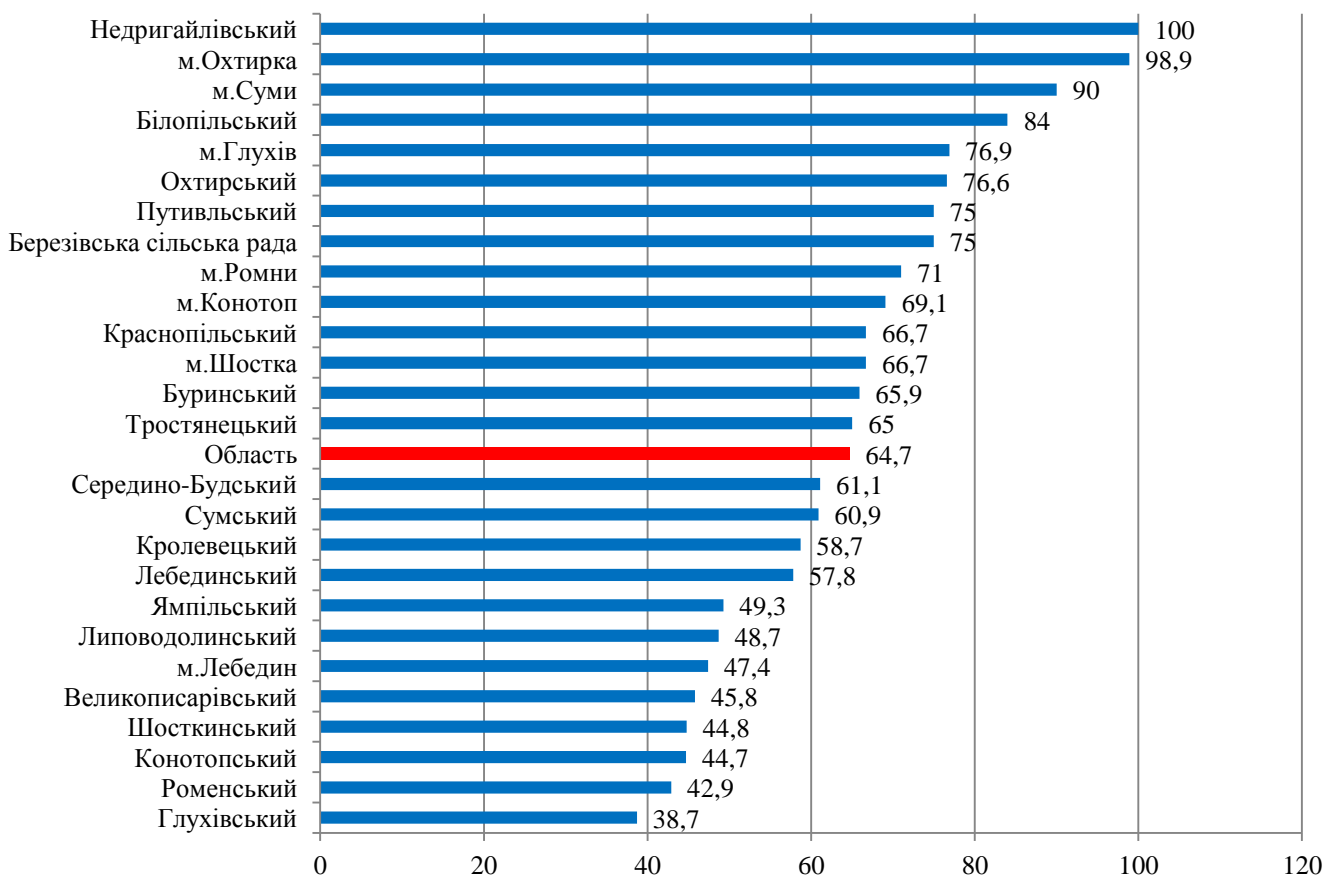
Забезпеченість фахівцями психологічної служби відповідно до нормативів чисельності по регіонах (у %)

У розрізі районів та міст найкраще забезпечені посадами практичних психологів та соціальних педагогів заклади освіти мм. Охтирка, Суми, Недригайлівського та Білопільського районів (діаграма 2).

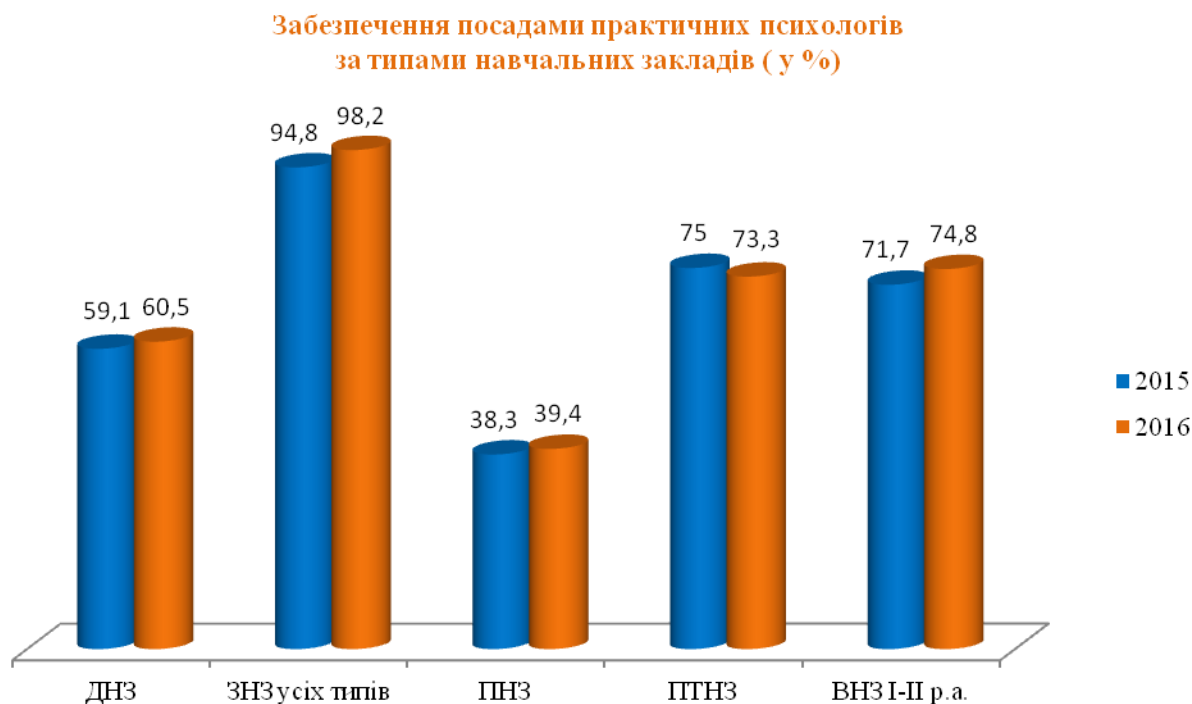
Діаграма 2

Забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів посадами практичних психологів та соціальних педагогів (у %)

За підсумками 2015-2016 навчального року відзначається позитивна тенденція щодо збільшення показників забезпеченості посадами практичних психологів та соціальних педагогів у розрізі майже кожного типу навчального закладу (діаграми 3, 4). У цілому забезпеченість закладів освіти посадами практичних психологів становить 76,8% від потреби, соціальними педагогами – 52,13% (2015 рік відповідно 74,7% та 51,5%).

Діаграма 3

Діаграма 4

Розширенню мережі закладів, охоплених психологічним супроводом та соціально-педагогічним патронатом, сприяє й робота мобільних соціально-психологічних пунктів освітніх округів. На кінець 2015-2016 навчального року в області функціонувало 52 таких пункти. Найкраще питання кадрового складу пунктів вирішено в Білопільському, Буринському, Охтирському, Кролевецькому районах, де забезпеченість фахівцями служби становить від 85% до 100%.

Важливою умовою ефективного розвитку служби є якісне зростання спеціалістів, про що свідчать показники освітнього рівня. Серед практичних психологів найбільшу частку спеціалістів становлять ті, які мають вищу базову освіту – 81,6%. Позитивна тенденція спостерігається і щодо збільшення частки соціальних педагогів з вищою базовою освітою. Так, у 2015 році вони становили 83,3% від загальної кількості, у 2016 році – 84,1%.

Слід зазначити, що серед тих, хто розпочинав свою професійну діяльність у психологічній службі, 2 стали докторами психологічних наук, 10 – кандидатами психологічних наук, 2 – кандидатами філософських наук.

Василевська Олена Іванівна,
кандидат психологічних наук, викладач
кафедри практичної психології Сумського державного
педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Я вважаю, що розвиток психологічної служби нагадує розвиток особистості. Кожен вік має свої досягнення, складнощі, кризи. Так і наша психологічна служба, долаючи етапи становлення, на кожному з них стикається зі своїми особливостями, проблемами, і сказати, що ось колись було важко (легко), а сьогодні стало легко (важко), мабуть, буде не зовсім об'єктивно.

Мій шлях у психологічній службі розпочався ще в минулому столітті, а точніше, у 1988 році, коли по закінченню навчання, я повернулася до свого рідного міста Путивль і працювала психологом до дитячого будинку, що згодом був реорганізований у дошкільний заклад. У садку я пропрацювала 12 років, потім ще 7 – на посаді методиста з психологічної служби при відділі освіти Путивльської райдержадміністрації.

У перші роки на посаді проблеми виникали на кожному кроці. По-перше, не було сформовано суспільно-освітянську свідомість для сприйняття образу практичного психолога, люди реагували по-різному: від «Скільки працюємо, ніяких психологів не було, і нічого, заклад останніх не пасе» до «Психолог? Так все ж зрозуміло, тільки в мене психічних відхилень немає». По-друге, недостатньо було діагностичних методик, а, особливо, розвивальних. Усе

переписувалось, перемальовувалось – «handmade», це вам не сучасний ксерокс! Узагалі, був суцільний дефіцит психологічної літератури, журнал «Питання психології», окремі статті у «Дошкільному вихованні», «Початковій освіті» не могли дати відповіді на питання, що постійно виникали. Мабуть, саме в цей період виникла і розвинулась професійна кооперація, яка потім увійшла у «Етичний кодекс психолога». Проявлялась вона і на семінарах, які організовували працівники обласного центру практичної психології і соціальної роботи при управлінні освіти Сумської облдержадміністрації. Ці зустрічі були такою необхідною підмогою для відчайдуш, які вирішили, що практична психологія – це саме їх покликання. І нічого, вистояли, уже 25 років святкуємо. Хоча, це ж тільки молодість і найцікавіше (а може і найскладніше?) попереду.

Незважаючи на успіхи в розвитку регіональної психологічної служби, є і певні проблеми, що потребують нагального вирішення. Це:

- ✓ уведення посад соціальних педагогів у загальноосвітніх школах м. Лебедин, Конотоп, Ромни, Глухівського району. Відсутність цієї категорії спеціалістів унеможливує надання дієвої допомоги дітям та їх родинам у вирішенні важливих проблем соціального характеру;
- ✓ забезпечення практичними психологами сільських дошкільних навчальних закладів у Конотопському, Лебединському, Охтирському, Тростянецькому, Ямпільському районах, де ці посади не введено в жодному із дошкільних закладів. Проте саме дошкільники є найбільш перспективною віковою групою дітей у плані позитивних прогнозів щодо подолання недоліків у розвитку дитини, профілактики дезадаптації. Уведення посад у дошкільному навчальному закладі набуває особливої актуальності у зв'язку із запровадженням у 2016-2017 навчальному році інклюзивного навчання в дошкільній освіті.

Суттєвою проблемою залишається дефіцит ставок практичних психологів та соціальних педагогів відносно затверджених нормативів чисельності. Особливо гостро він відчувається в сільській місцевості. Так, якщо навчальні заклади, розташовані у міській місцевості, забезпечені практичними психологами на 89,4% від потреби, то заклади сільської місцевості – на 62,8%. Подібна ситуація спостерігається і по соціальних педагогах: відповідно 57,3% та 47,5%. У цілому на 01.06.2016 дефіцит ставок спеціалістів служби складав 285,45 ставки (2015 рік – 299,25 ставки). Із них – 142,45 ставки практичних психологів і 143 ставки соціальних педагогів.

Таким чином, забезпечення навчальних закладів психологічним супроводом потребує вдосконалення та подальшої роботи місцевих органів управління освітою, територіальних громад щодо збереження існуючих посад практичних психологів і соціальних педагогів, уведення відповідно до потреб району (міста) додаткових посад зазначеної категорії педагогічних працівників. Адже, як свідчать результати регіонального дослідження щодо ефективності функціонування психологічної служби, проведеного в жовтні 2015 року, батьки, учні та студенти вважають посади практичного психолога та соціального педагога необхідними в сучасному навчальному закладі. На це вказали 98,9% від загальної кількості всіх опитаних, при цьому серед батьків показник становить 100%.

Важливою діяльністю спеціалістів служби в системі освіти вважають і педагоги (99,1%). На думку педагогів, учні, батьки та педагогічні колективи позитивно сприймають практичних психологів та соціальних педагогів (таблиця 1).

Таблиця 1

**Розподіл відповідей педагогів на запитання
«Як, на Вашу думку, сприймають практичного психолога, соціального педагога
учні (вихованці, студенти), батьки, педагогічний колектив?»**

	Практичні психологи			Соціальні педагоги		
	позитивно	негативно	байдуже	позитивно	негативно	байдуже
учні	98,2%	1,3%	0,5%	96,7%		3,3%
батьки	92,9%	0,5%	6,6%	89,5%		10,5%
педагоги	97,8%	0,5%	1,7%	94,4%		5,6%

Переважна частина опитаних систематично звертається до спеціалістів служби за порадомо щодо вирішення нагальних проблем навчання і виховання дітей та підлітків (таблиця 2). Серед причин, з яких учні, батьки та педагоги не звертаються до спеціалістів, учасники опитування вказали відсутність необхідності у подібних зверненнях та звичку самостійно вирішувати проблеми.

Таблиця 2

Частота звернень учнів, батьків, педагогів до спеціалістів служби

№ з/п	Твердження	до практичного психолога	до соціального педагога
1	раз у семестр	31,7%	28%
2	приблизно щомісяця	31,3%	22,6%
3	щотижня	23,1%	13,3%
4	не звертаюся	13,9%	36,1%

Психологічна служба Сумщини сьогодні примножує славний доробок своїх попередників, збагачуючи його новими ідеями, активно розвиває пріоритетні освітні та наукові напрями, створює нові технології.

Практичний психолог, соціальний педагог долучені до вирішення найактуальніших проблем навчання та виховання дітей і підлітків. Це робота з дітьми з особливими освітніми потребами, профілактика жорстокості та насильства в дитячих колективах, сприяння професійному та життєвому самовизначенню особистості та багато інших (додаток 1).

Забезпечуючи психологічну складову організації освітнього процесу, працівники служби створюють умови, що сприяють розвитку індивідуальності кожної дитини, збереженню її здоров'я, формуванню в неї готовності до самостійного життя в суспільстві після завершення навчання. З цією метою практичними психологами надано понад 60 тисяч індивідуальних та групових консультацій дітям та підліткам, понад 55 тисяч – педагогам та батькам. Груповою та індивідуальною корекційно-розвивальною роботою охоплено майже кожен третю дитину дошкільного та шкільного віку.

Соціальними педагогами закладів освіти вивчаються житлово-побутові умови дітей дошкільного та

шкільного віку; ініціюються звернення до органів виконавчої влади щодо надання допомоги сім'ям, які опинилися у складних життєвих умовах. Так, тільки у 2015-2016 навчальному році обстежено житлово-побутові умови близько 4,5 тис. таких сімей, за результатами яких ініційовано близько 100 звернень до органів виконавчої влади. Спеціалісти служби активно долучаються і до вирішення питань, що обумовлені суспільно-політичною ситуацією та негативно позначаються на психічному здоров'ї учасників навчально-виховного процесу, і перш за все дітей. Протягом навчального року практичними психологами, соціальними педагогами системи освіти надано соціально-психологічну допомогу понад 1 тис. вихованців, учнів із сімей вимушено переміщених осіб. Майже 1,5 тис. осіб – діти і сім'ї учасників антитерористичної операції – отримали консультативну допомогу щодо подолання наслідків психотравмуючої ситуації.

Психологічна служба системи освіти області відіграє ключову роль у реалізації профілактично-превентивних програм. Такі програми пропаганди здорового способу життя, як «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя», «Дорослішай на здоров'я», «Я – моє здоров'я – моє життя» стовідсотково забезпечуються фахівцями психологічної служби. Усього до роботи за програмами залучено понад 2,5 тис. учнів 5-11 класів. У травні 2016 року з метою обміну досвідом проведено XIV обласний зліт учасників профілактичних програм, у роботі якого взяли участь 57 тренерів та учнів із 19 районів та міст області. Зліт проходив за підтримки

Всеукраїнської благодійної організації «Рівний – рівному».

Одним із пріоритетів у роботі спеціалістів служби є просвітницька діяльність, спрямована на формування толерантного ставлення до іншого, запобігання насильству та жорстокості, проявам екстремізму, расової та релігійної нетерпимості, упровадження культури миру між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Дієвим способом встановлення безпечного, комфортного середовища в навчальному закладі, вирішення учнівських конфліктів є впровадження програм примирення серед однолітків, що навчають учнів навичкам вирішення конфліктів ненасильницьким шляхом за допомогою медіаторів (посередників), шляхом створення в навчальних закладах шкільних служб порозуміння. На сьогодні шкільні служби порозуміння функціонують в 37 навчальних закладах області, підготовлено 182 учні-медіатори. Як зазначають керівники закладів освіти, діяльність служб сприяє покращенню загального мікроклімату, зниженню кількості конфліктів і випадків прояву насильства серед учнів.

Спеціалісти служби беруть участь у вивченні актуальних питань освітнього процесу в районі, місті. З цією метою протягом року проведено 55 масових соціально-психологічних досліджень, результати яких винесено на розгляд місцевих органів управління освітою, керівників навчальних закладів, громадськості.

Зрозуміло, це далеко не повний перелік тієї повсякденної, інколи непомітної роботи практичних психологів, соціальних педагогів, методистів із психологічної служби. У той же час він яскраво ілюструє той факт, що психологічна служба системи освіти стала невід'ємною складовою освітянського простору, що розвивається на засадах гуманізму, любові, радості спілкування і спрямована на збереження та розвиток психологічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

Тихенко Лариса Володимирівна,
директор Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук, доцент

Для чого потрібна психологічна служба в позашкільному навчальному закладі? У мене, як у директора, ніколи не виникало сумніву в тому, що психологічна служба потрібна, тому її робота була започаткована з перших років діяльності Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю. У цьому році маємо свій ювілей – 15 років діяльності служби в закладі. Багато це чи мало? З огляду на те, що психологічній службі системи освіти України всього 25 років, то, звичайно, достатньо, щоб переконатися в правильності своїх суджень: психологічна служба в закладі не просто потрібна, вона необхідна.

Я не схильна розглядати психологічну службу як «швидку допомогу», а психолога, як «лікаря», який вирішує проблеми за вихованців, педагогів, батьків чи адміністрацію. Робота психологічної служби є невід'ємною складовою освітньо-виховної системи закладу, що покликана створювати психолого-педагогічні умови для того, щоб кожний вихованець зміг розвинути свої індивідуальні здібності, розкрити свій творчий потенціал.

Усім відомо, що людина істота соціальна, а психологічні знання і навички соціальної взаємодії сприяють усвідомленню власного Я, прагненню до самовдосконалення та саморозвитку протягом усього життя. Саме такий життєво активний громадянин потрібен нашому суспільству сьогодні. А умови для його виховання створюються злагодженою роботою практичного психолога і педагогічного колективу.

Зараз позашкільля переживає не кращі свої часи. Я переконана: навчальний заклад, у складі якого функціонує психологічна служба, має перспективу розвитку, а відтак – має майбутнє.

Доценко Микола Петрович,
директор ДПТНЗ «Конотопське ВПУ»

Мало хто розумів 25 років тому, для чого потрібна і що воно таке – психологічна служба? Але зараз усе змінилося. Сьогодні вже важко уявити, що колись не було можливостей отримувати професійних порад психологів та соціальних педагогів.

Є такі слова: «Якщо твої наміри на рік – сій жито, на 10-річчя – саджай дерево, на більше – виховуй дітей». Наші спільні наміри – психологічний супровід дітей та підлітків. Тому традиції, які є в психологічній службі, і надалі треба розвивати і продовжувати.

25-й рік існування психологічної служби для деяких наших колег став першим кроком у професію. Яким він був для них? Що найбільше запам'яталося?

Олійник Марина Сергіївна,
практичний психолог
Роменської загальноосвітньої школи І-ІІ ст. № 6

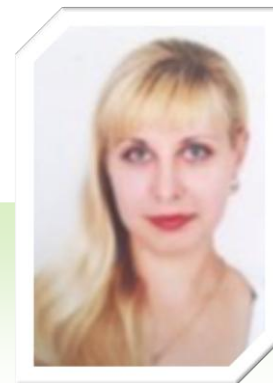
Мені поталанило, що професійну діяльність розпочала в той час, коли психологічна служба нашого міста здобула довіру серед громадськості, а професія психолога стала затребувана в освітньому просторі серед усіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогів, батьків. Незважаючи на великий обсяг роботи у школі, для мене робота практичного психолога є цікавою, творчою і невід'ємною частиною мого життя. Постійно відбувається самовдосконалення та саморозвиток. Теоретичні знання, здобуті в інституті, намагаюся втілювати на практиці. Хоча не все буває просто, але радію маленьким перемогам і знаю, що шлях до досягнення мети лежить саме через них. Адже, обираючи професію психолога, знала, що треба цілісно бачити проблему, знаходити особливий підхід до кожної дитини, щоб їй було комфортно у школі, щоб відчувала себе щасливою.

Яровенко Інна Володимирівна,
практичний психолог Сумського дошкільного
навчального закладу (ясла-садок) ДНЗ № 22 «Джерельце»

Пропрацювавши рік у дошкільному закладі, я зрозуміла, що дитяча душа, як картина, що її малює художник. Один неправильний крок, вчинок, невдале слово – і крапля фарби зривається з пензлика, незграбно падає на аркуш паперу, чим може зіпсувати витвір. Завдання фахівця – побачити це одразу, поки фарба не засохла, розгладити, розбавити, підкоригувати пляму, поговорити про це з художником (батьками, вихователями, дітьми), розібратися з його задумом, та, зрештою, створити шедевр, який буде дарувати радість, випромінювати світло та добро.

Я вірю, що наша праця є необхідною та важливою. Саме тому, сподіваюся, що ступивши на стежину професіоналізму, я зможу пройти її від самого старту і далеко за фініш (якого, мабуть, у роботі психолога не існує)...

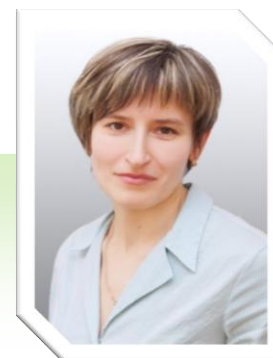
Стеценко Софія Валеріївна,
практичний психолог
Сумської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 13

Танець професії – імпрровізація першого року діяльності

«Раз – два – три! Раз – два – три!» – ніби чую я, дивлячись на вальс випускників на урочистій травневій лінійці. Аж ось лунає дзвоник, який звучить своєрідним підсумком навчального року не лише для дітей, а й особисто для мене. Як він пройшов, що приніс та що зробила я?

Мабуть, я продовжувала вдосконалювати своєрідний танець професії, присвячений дітям, батькам та вчителям моєї школи. Рік був важким та насиченим. Головною проблемою була недостатність практичного досвіду та часу на оволодіння ним; потім – децю зверхнє ставлення з боку колег, батьків, невміння відмовити, показавши тим самим свою некомпетентність... Я намагалася тримати планку дуже високо, відповідати вимогам. «Проблема, підготовка, діагностика. Виступ, консультація, корекція» – ніби вальсове «раз – два – три» звучало для мене. Інколи ці кроки плуталися, або починалися не з тієї ноги, але досвідчений керівник гуртка – методист – був поруч. Доводилося іноді працювати на межі власних сил, але завдяки цьому я навчилася чітко розмежовувати професійну діяльність та особисту сферу. Це дало впевненості, тому працювати ставало щодаля легше. Зараз в очах людей я бачу повагу, до мене звертаються не тільки тому, що це питання належить до галузі моєї роботи, а тому, що бачать у мені компетентного спеціаліста. Це, дійсно, чудово – давати ключі до розуміння, поштовхи до вдосконалення, світла знань... Слід зазначити, що ця діяльність дуже корисна й особисто для мене, тому що стимулює до самовдосконалення: фахівець не може бути нетрунтовно підготовленим.

Так, я вчила вальс, а інколи виходило ча – ча – ча, та, врешті, вийшла чудова імпрровізація, якою я пишаюся. Та головне те, що мій одяг завжди зручний – я працюю за покликанням душі.

Охріменко Оксана В'ячеславівна,
практичний психолог Сумського дошкільного
навчального закладу (ясла-садок) № 31 «Ягідка»

Перший рік позаду...

Ось і закінчився мій перший рік на посаді практичного психолога. За цей час було все: і страх, і хвилювання, і зацікавленість, і постійний пошук. Я відчувала себе маленьким атомом, який повсякденно рухався та віддавав свою енергію, заряджаючи інших. І ось, коли я перегортаю першу сторінку початку своєї професійної діяльності, у мене в душі залишається бажання та нестримна енергія стати знавцем людських душ, помічником тих, хто шукає сенс свого життя.

ПСИХОЛОГІЧНІЙ СЛУЖБИ – 25!

Психологічній службі – 25,
Знаменна дата нині в нас на часі.
І з впевненістю можна вже сказати –
Психологічна служба відбулася.

Шлемо вітання службі ми свої,
І відмічаємо її дієвість й плідність.
Поява служби й розвиток її –
Це викликана часом необхідність.

Крокуємо у напрямку країн,
Де головний пріоритет – це діти.
Діяльність служби – необхідність змін
Й реформувань у галузі освіти.

Вже створено структури і зв'язки,
Розроблена і база нормативна,
Орієнтир – на світові зразки,
В освіті роль – чітка і перспективна.

Наук великих й розвитку творці
З'єднали прикладне й теоретичне.
І так з'явилися перші фахівці –
Професія – психологи практичні.

Психолог-бо дитячих душ знавець,
І тасмиць їх ревностний хранитель.
Філософ, науковець і митець,
Сердець відкритих вічний повелитель.

Відкриє пізнання чарівний світ,
Розрадить їх проблеми і тривоги.
Розбудить мрії й творчості політ,
І виведе їх на прямі дороги...

... Це лиш епіграф до буденних справ,
Бо визначені змістом всі проблеми.
А принцип «не зашкодь» – девізом став,
І вирішив всі сумніви й дилеми.

Психологічна служба Раївківського району

Психологічна служба м.Суми

Психологічна служба Путивльського району

Психологічна служба Охтирського району

Навчально-методичний центр психологічної служби КЗ СОШО

Психологічна служба Краснотільського району

Психологічна служба м.Глузів

Психологічна служба м.Конотоп

Психологічна служба Неорівського району

Психологічна служба Середіно-Будського району

Психологічна служба м.Лебедів

Психологічна служба Шостківського району

Психологічна служба Ямпільського району

Психологічна служба м.Охтива

Психологічна служба м.Рамин

Мета діяльності – здоров'я захистить,
Благополуччя дати психічне дітям.
Й психологічний супровід здійснить
Системи вітчизняної освіти.

Щоб разом з педагогікою йти
Одним шляхом – виховувати й навчати,
І відкривати незвідані світи
Й опорою для педагогів стати.

І разом зрозуміти й досягнути
Дитячу поведінку: чи не диво?
І пояснити її глибинну суть,
І спільно виховні обрати впливи.

І дати життю надію назавжди,
Навчити, як долати круті пороги.
Сказати з любов'ю: «А тепер – іди,
І сам до щастя прокладай дорогу».

І трепетно торкнутися душі,
Озвучити її радості і болі.
Співати пісню чи складати вірші
На музику незвіданої долі...

... І впевнено крокує в майбуття,
Психологічна служба творить й діє.
Для когось – ставши справою життя,
А ще для когось – професійна мрія.

Потрібною зуміла служба стати,
І довела напрацювання власні
Тоді, як стала вмить реагувати
На всі суспільні виклики сучасні.

Така ось неповторна і єдина,
Покликана підносити й окриляти.
Ровесниця держави Україна,
Йй теж у цьому році 25!

*Сухомлин Любов Григорівна,
практичний психолог Стецьківської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
Сумської районної ради*

Психологічна служба Велькомирського району

Психологічна служба Троштянецького району

Психологічна служба Березівської сільської ради

Психологічна служба Сумського району

Психологічна служба м.Суми

Психологічна служба Білопільського району

Психологічна служба Конотопського району

Психологічна служба м.Суми

Психологічна служба м.Суми

Психологічна служба Гуляйського району

Психологічна служба Буринського району

Психологічна служба Леbedинського району

Психологічна служба Липоводолінського району

Психологічна служба м.Шостка

Психологічна служба Краснопольського району

Тематика звернень до фахівців психологічної служби протягом 2015-2016 навчального року

№ з/п	Тематика звернень	Кількість звернень	
		До ПП	До СП
1	2	3	4
	З боку батьків		
1	Психологічний клімат сім'ї	431	259
2	Вікові та індивідуально-типологічні особливості дітей	987	201
3	Шкільна неуспішність	884	187
4	Конфлікти з учителями, керівниками шкіл	517	128
5	Вплив телебачення на психологічне здоров'я дітей	457	104
6	Психологічна готовність дитини до школи	470	103
7	Попередження шкільної дезадаптації	772	209
8	Порушення емоційно-вольової та поведінкової сфери дітей	621	162
9	Причини крадіжок та шляхи профілактики	84	37
10	Профілактика шкідливих звичок, формування навичок ЗСЖ	373	281
11	Особливості навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами	410	266
12	Виховання самостійності та відповідальності у дітей та підлітків	241	-
13	Статеве виховання	408	51
14	Особливості виховання дітей у неповних сім'ях	137	153
15	Оптимізація батьківсько-дитячих відносин, проблеми сімейного виховання	1098	627
16	Особливості розвитку та виховання дошкільників	732	25
17	Схильність до крадіжок: причини та шляхи профілактики	91	8
18	Що треба знати під час виїзду за кордон	62	94
19	Професійне самовизначення підлітків, вибір профілю навчання	912	280
20	Особливості спілкування з усиновленими дітьми	61	49
21	Небажання відвідувати школу. Формування у дитини мотивації до навчання	321	210
22	Допомога дитині у підготовці до іспитів та зовнішнього незалежного оцінювання	508	79
23	Правила виховання дитини з ознаками обдарованості	165	-
24	Втечі з дому	208	131
25	Шкільне насильство	38	27
26	Профілактика комп'ютерної залежності	500	177
27	Насилля в родині	22	30
28	Профілактика суїциду	51	21
29	Допомога дітям, які зазнали насилля	32	12
30	Організація супроводу дітей-сиріт	10	84
31	Усиновлення	3	7
32	Організація соціально-психологічної допомоги сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах	1087	2982
33	Оздоровлення дітей	27	643
34	Допомога в ситуації гострого емоційного стресу	229	36
35	Супровід дітей і батьків із родин вимушено переміщених	447	281
36	Супровід дітей та батьків родин із зони АТО	1239	687
37	Супровід дітей та родин, чії близькі загинули в зоні бойових дій	168	173
Разом:		14803	8804

1	2	3	4
	З боку педагогів		
1	Порушення емоційно-вольової та поведінкової сфери дітей	919	221
2	Вікові та індивідуально-типологічні особливості учнів	381	108
3	Формування класного колективу, профілактика конфліктної поведінки	781	414
4	Профілактика шкільної неуспішності. Формування мотивації навчання у дітей та підлітків	615	181
5	Шляхи оптимізації відносин між вчителями та учнями	313	168
6	Шкільна дезадаптація	321	129
7	Шляхи оптимізації взаємодії з батьками учнів	574	266
8	Крадіжки у школі	78	78
9	Організація роботи з дітьми «групи ризику»	901	359
10	Організація роботи з дітьми, схильними до бродяжництва	28	77
11	Проблеми шкільної дисципліни	664	385
12	Профілактика шкідливих звичок, формування навичок ЗСЖ	227	285
13	Статеве виховання	279	32
14	Навчання дітей з ознаками обдарованості	332	102
15	Діти з особливими освітніми потребами: особливості навчання та виховання	777	278
16	Особливості взаємодії з дітьми та батьками з родин, переміщених із зони АТО	134	12
17	Допомога учню у підготовці до іспитів, ЗНО	112	62
18	Профілактика стресових станів, суїцидальних намірів учнів, збереження психічного здоров'я	488	296
19	Методична допомога вчителям	548	97
20	Як говорити з учнями про соціально-політичну ситуацію в Україні	277	211
21	Навчання та виховання дошкільників	824	18
22	Психологічний клімат педколективу	211	99
23	Атестація вчителів	351	9
24	Емоційне вигорання педагогів	782	102
25	Особистісні проблеми	374	120
26	Насильство в сім'ї	101	86
27	Що треба знати при виїзді за кордон	-	27
28	Соціальний захист дітей в ситуації розлучення батьків	-	27
29	Допомога у паспортизації класів	-	211
30	Психологічні засади професійної орієнтації молоді	188	114
	Разом:	11580	4574
	З боку дітей		
1	Вікові особливості розвитку	727	191
2	Оптимізація стосунків з ровесниками	1507	455
3	Особливості взаємостосунків з батьками	893	383
4	Конфлікти з учителями	1115	363
5	Професійне самовизначення, вибір профілю навчання	1296	358
6	Проблеми з навчанням, розвиток пізнавальних процесів	468	196
7	Профілактика шкідливих звичок, формування навичок ЗСЖ	499	260
8	Взаємостосунки з протилежною статтю	653	259
9	Насильство з боку вчителів, батьків	92	58
10	Формування впевненості, підвищення самооцінки, розвиток здібностей	902	289
11	Як подолати залежність	88	71
12	Психологічний клімат класного колективу	451	329
13	Розвиток комунікативних умінь	433	118
14	Як підготуватися до іспитів, ЗНО	501	250

1	2	3	4
15	Особисті проблеми	974	242
16	Крадіжки у класі, школі	27	40
17	Насильство в дитячих колективах	143	52
18	Самопізнання	396	68
19	Депресивні стани, самотність, суїцид	150	42
20	Допомога дітям із родин, які опинилися у складних життєвих обставинах	515	310
21	Допомога в подоланні стресових станів	644	26
22	Що необхідно знати при виїзді за кордон	19	111
23	Соціально-психологічний супровід дітей з родин, переміщених із зони АТО	226	27
Разом:		12719	4498

З боку інших зацікавлених осіб (представників громадськості тощо).

№ з/п	Представник	Тематика звернень	Кількість звернень	
			До ПП	До СП
1	2	3	4	5
1	Служба у справах дітей	соціального захисту дітей у кризовій ситуації виховання дітей-інвалідів виховання прийомних дітей жорстоке поводження з дітьми в сім'ї поведінкові порушення у дітей робота з деструктивними сім'ями	63 28 32 11 42 271	84 62 18 2 23 349
2	Центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді	профілактика шкідливих звичок взаємостосунки «діти-батьки» правове виховання робота з деструктивними сім'ями супровід сиріт жорстоке поводження з дітьми в сім'ї	50 50 58 51 50 39	35 26 38 45 43 31
3	Медичні установи	профілактика шкідливих звичок робота з дітьми з особливими потребами	52 22	25 37
4	Правоохоронні організації	вивчення особистості дитини участь у спільних рейдах правове виховання соціальний та правовий захист дітей соціальний та правовий захист дітей	34 6 74 31	8 28 77 5
5	Військомати	вивчення індивідуально-типологічних особливостей старшокласників психологічна діагностика мобілізованих	59/20 70 31/74 3	5/107
6	Центр зайнятості	професійне самовизначення старшокласників	35/23 83	3/72
7	Студенти	організація соціально-психологічної практики в навчальному закладі	354	7
8	Реабілітаційні центри	робота з дітьми з особливими потребами	147	169
9	Сільська рада	робота з деструктивними сім'ями	166	132

**Комунальний заклад Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
Навчально-методичний центр психологічної служби**

+38(0542) 36-02-72

